

DOI: 10.18276/sip.2016.46/2-10

Marcin Rabe*

ZPSB w Szczecinie

ZIELONA GOSPODARKA JAKO NARZĘDZIE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Streszczenie

Głównym celem opracowania jest przedstawienie narzędzi zielonej gospodarki w dążeniu do zrównoważonego rozwoju. Autor skupia się na odpowiedzi na pytanie, czy współczesne systemy gospodarcze stoją przed dylematem, czy kontynuować wzrost gospodarczy w obecnej postaci, czy nie. W tym przypadku rosnące zużycie zasobów i koszty środowiskowe będą się nakładać na drastyczne nierówności społeczne. Dlatego niezbędne staje się, aby zieloną gospodarkę traktować jako narzędzie zrównoważonego rozwoju. Implikacjami praktycznymi przeprowadzonej analizy teoretycznej jest wskazanie sposobów zmiany systemu przez skierowanie, w ramach zielonej gospodarki, środków stymulujących na nowe technologie energetyczne i ochronę środowiska oraz wprowadzenie ekologicznej reformy podatkowej.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, energia odnawialna, zielona gospodarka, podatek węglowy, ekologiczna reforma podatkowa

* E-mail: marcin.rabe@op.pl.

Wprowadzenie

Współczesny system gospodarczy stoi dziś przed wyzwaniem, jak odpowiedzieć na wzrastające potrzeby energetyczne, stawiając jednocześnie czoła zmianom klimatycznym i wyczerpywaniu się surowców. To dlatego zrównoważony rozwój pozwala na harmonijne gospodarowanie energią w warunkach gospodarki rynkowej.

Obecnie trwa wyścig między wyczerpaniem się paliw kopalnych a zmianami klimatu. Może się okazać, że nie będziemy w stanie utrzymać naszego modelu gospodarczego opartego na wzroście gospodarczym.

W artykule podjęto dyskusję o zakresie zielonej gospodarki jako narzędziu zrównoważonego rozwoju. Jednocześnie najbardziej efektywnym rozwiązaniem w działaniach na rzecz zrównoważonego rozwoju jest wzrost oparty na ekologicznym wzroście gospodarczym.

Alternatywą dotychczas istniejącego modelu gospodarczego opartego na wzroście gospodarczym jest model zielonej gospodarki jako narzędzie zrównoważonego rozwoju, która wykorzystując walory i zasoby środowiska naturalnego, zapewnia trwałość procesów gospodarczych.

Zrównoważony rozwój a zielona gospodarka

Współczesne koncepcje wzrostu i rozwoju gospodarczego w coraz większym stopniu akceptują tzw. pierwiastek środowiskowy. Przegląd literatury pozwala określić różne znaczenie i zastosowanie pojęcia zrównoważonego rozwoju. Wcześniej termin ten (Keane, Potts 2008) odnosił się jedynie do kwestii łagodzenia zmian klimatu, w tej chwili zaś pojęcie to obejmuje szerszy zakres zasobów i walorów środowiska. Według OECD (OECD, 2011) zrównoważony rozwój oznacza wspieranie wzrostu i rozwoju gospodarczego, przy jednoczesnym zapewnieniu, że aktywa naturalne nadal będą dostarczać zasobów i usług środowiskowych, na których opiera się nasz dobrobyt. Jedna z najtrafniejszych definicji zrównoważonego rozwoju mówi, iż jest to rozwój, który zaspokaja potrzeby teraźniejszości bez umniejszania możliwości zaspokajania swoich potrzeb przez przyszłe pokolenia (Kościk, 2007).

Obecnie użytkownicy są zobowiązani do ponoszenia społecznej odpowiedzialności za swoje czyny, również te względem środowiska naturalnego (Kryk, 1992).

Powoduje to konieczność podejmowania zabiegów służących ochronie, w tym inwestycji proekologicznych. To z kolei wymaga przekonania niektórych uczestników systemu gospodarczego do inwestycji ekologicznych, co wiąże się ze zmianą podejścia do kategorii efektywności.

Dążeniem zrównoważonego rozwoju jest zapewnienie społeczeństwu długofalowej wizji rozwoju. Działania prowadzące do zaspokajania bieżących potrzeb mogą mieć krótkoterminowy horyzont czasowy, mimo wszystko zawsze muszą uwzględniać przy tym perspektywę długoterminową. Zrównoważony rozwój jest ideą złożoną, obejmującą całościowe obszary działania człowieka aż po szczebel lokalny i dąży do podniesienia jakości życia zarówno obecnych, jak i przyszłych pokoleń, przy równoczesnym zachowaniu zdolności naszej planety do utrzymywania życia we wszelkich jego różnorodnych formach. Zrównoważony rozwój wspiera wysoki poziom zatrudnienia w gospodarce oraz ochronę zdrowia ludzkiego i środowiska naturalnego.

Istotną cechą prosperity rozwoju zrównoważonego (Bujak-Szwaczka, Kolas, 2010) jest jej wielopłaszczyznowość. Odnosi się ona do nauk, między innymi społecznych i przyrodniczych, łącząc je. Jej zasadniczym celem jest wyrównanie elementów systemu kształtującego perspektywę społeczności ludzkiej na Ziemi, tj. środowiska, społeczeństwa i gospodarki, tak żeby rozkwit jednego z elementów nie stanowił niebezpieczeństwa dla pozostałych.

Natomiast zielona gospodarka (OECD, 2010) może być postrzegana jako sposób na dążenie do wzrostu i rozwoju gospodarczego, przy jednoczesnym zapobieganiu degradacji środowiska, utracie różnorodności biologicznej i niezrównoważonemu wykorzystaniu zasobów naturalnych. Z kolei Komisja Gospodarcza i Społeczna ONZ dla Azji i Pacyfiku stwierdza (OECD, 2015), że zielona gospodarka jest taką formą postępu gospodarczego, która promuje zrównoważony ekologicznie, niskoemisyjny i sprzyjający włączeniu społecznemu rozwój. Zielona gospodarka (OECD, 2009) to wzrost, który nie tylko wspiera „zielone” gospodarki, ale także pomaga w dążeniach do zrównoważonego rozwoju przez zapewnienie trwałości środowiska oraz zachowania warunków do kontynuowania postępu społecznego.

Dla danego kraju zielona gospodarka jest środkiem, za pomocą którego obecna gospodarka może dokonać przejścia do gospodarki zrównoważonej. Zielona gospodarka obejmuje: promowanie wzrostu i rozwoju przy jednoczesnym ograniczeniu emisji zanieczyszczeń i gazów cieplarnianych; minimalizację odpadów oraz

nieefektywnego wykorzystania zasobów naturalnych; zachowanie różnorodności biologicznej i zwiększanie bezpieczeństwa energetycznego. Zielona gospodarka oznacza w praktyce podejmowanie inwestycji w obszarze nowych źródeł wzrostu gospodarczego (OECD, 2009).

Przewiduje się (OECD, 2012), że teraźniejsze modele wzrostu gospodarczego doprowadzą do okoliczności, w których paliwa kopalne będą dostarczać około 85% zapotrzebowania na energię w 2050 r., co oznacza wzrost o 50% emisji gazów cieplarnianych (GHG) oraz pogorszenie jakości powietrza. Liczba zbyt wczesnych zgonów spowodowanych zanieczyszczeniami pyłowymi niewątpliwie ulegnie podwojeniu z tymczasowego poziomu do 3,6 mln osób rocznie. Prognozy zakładają również wzrost globalnego zapotrzebowania na wodę o 55% do 2050 r. Możliwy jest także spadek o kolejne 10% lądowej różnorodności biologicznej na świecie. Prognozy te podkreślają zatem pilną potrzebę działań.

Dlatego zarządzający współczesnymi systemami gospodarczymi stoją przed dylematem, czy kontynuować wzrost gospodarczy w obecnej postaci. W tym przypadku rosnące zużycie zasobów i koszty środowiskowe będą się nakładać na drastyczne nierówności społeczne.

Obecnie neoklasyczna doktryna ekonomiczna nie dopuszcza kwestii wyczerpania się zasobów, twierdząc, że nigdy ich nie zabraknie. W teorii tej nie ma więc żadnych ograniczeń dla wzrostu, gdyby nie jeden fakt – żyjemy na planecie z ograniczonymi zasobami.

Dlatego niezbędne staje się, aby zieloną gospodarkę traktować jako narzędzie zrównoważonego rozwoju (Graczyk, 2012).

Dostarczanie energii ma kluczowe znaczenie dla wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego. Choć użytkowanie energii daje masowe korzyści społeczne i ekonomiczne, to wytwarzanie energii, w tym energii elektrycznej, może również mieć negatywne skutki dla środowiska i klimatu. Prócz problemu wyczerpywania się surowców pojawiają się liczne wyzwania, które doprowadziły do tego, że świat dokonał w ostatnich latach gruntownego przeglądu swojej polityki gospodarczej wobec potrzeb energetycznych, jednocześnie stawiając czoła zmianom klimatycznym.

Jednym z diskutowanych kierunków na świecie jest program inwestycji publicznych, ukierunkowany na nowe technologie, mające służyć rozwiązaniu problemów środowiskowych, energetycznych zgodnie z zieloną gospodarką.

Skierowanie, w ramach zielonej gospodarki, środków stymulujących na nowe technologie energetyczne i ochronę środowiska mogłoby się przyczynić do spadku

emisji gazów cieplarnianych. Zielone pakiety stymulujące mogą okazać się najlepszym długofalowym sposobem na funkcjonowanie gospodarki zrównoważonej. Jednak wysokie obecnie zadłużenia państw praktycznie uniemożliwiły uruchomienie takiego modelu funkcjonowania.

Alternatywą mogą być zielone obligacje (Dziawgo, 1998), emitowane dla finansowania określonych inwestycji w nową infrastrukturę. Zielone obligacje zostały określone jako papiery wartościowe o ustalonym dochodzie, emitowane w celu pozyskania kapitału finansującego projekty przyczyniające się do narodzin niskoemisyjnej i odpornej na zmiany klimatu gospodarki.

Zielone obligacje mogą rozwiązać problem, dając klasie średniej sposób na oszczędzanie w trudnej sytuacji społeczno-gospodarczej, jak również dostarczając środków na potrzebne inwestycje.

Najskuteczniejszym działaniem wpływającym na zmiany sposobu korzystania z energii, zwiększenie efektywności energetycznej i opłacalności jej różnych źródeł jest wysoka cena energii z paliw kopalnianych. Punktem wyjścia tego systemu jest podatek węglowy, nakładany na paliwa kopalniane w wysokości proporcjonalnej do powstającego przy spalaniu paliwa emisji dwutlenku węgla. Podniosłoby to cenę energii z tego źródła, zachęcając do poprawy efektywności energetycznej i zastąpienia paliw kopalnianych alternatywnymi źródłami energii.

Podatek węglowy jest narzędziem skuteczniejszym od handlu emisjami, a w szczególności zapewnia przewidywalność wykorzystania paliw w długim horyzoncie czasowym. W samej Europie stosują go wszystkie kraje skandynawskie, Niemcy, Szwajcaria, Holandia, Włochy i Wielka Brytania. Podatkiem węglowym można też zastąpić PIT i CIT. Te pieniądze zostałyby w naszych portfelach. Podatek węglowy nie tylko redukuje koszty pracy i czyni gospodarkę bardziej konkurencyjną, ale też eliminuje „szarą strefę”.

W zielonej gospodarce, jako narzędzie zrównoważonego rozwoju, wprowadzenie ekologicznej reformy podatkowej, czyli przesunięcie opodatkowania z wartości dodanej (VAT) na to, do czego jest ona dodawana, szczególnie surowce i energię ze źródeł nieodnawialnych oraz zanieczyszczenia, spowoduje uwzględnienie przez system kosztów, które obecnie są przenoszone na ogół społeczeństwa (eksternalizacja). Chcemy ograniczyć zużycie zasobów i emisję zanieczyszczeń, a więc je opodatkujemy. Ekologiczna reforma podatkowa może być alternatywą dla systemu handlu uprawnieniami do zużywania zasobów, może też go uzupełniać.

Kolejnym narzędziem zielonej gospodarki w niektórych krajach powinno być wprowadzenie systemu handlu uprawnieniami do zużywania zasobów i zanieczyszczania. Nakładamy ograniczenia ilościowe tam, gdzie jest to potrzebne, szczególnie na paliwa kopalne, wycinanie lasów czy połów ryb. Wyższa cena zasobów zachęci do ich efektywniejszego wykorzystywania. Jednocześnie dochody te pozwolą na obniżenie dotychczasowych podatków.

Pasywność państwa i niepewność regulacyjna sugerowana jest przez inwestorów instytucjonalnych jako bariera rozwoju rynku alternatywnych źródeł energii. Działalność strony popytowej rynku może wynikać także z umiejętnego lewarowania ekologicznych inwestycji publicznymi pieniędzmi oraz z zagwarantowań regulacyjnych dla inwestorów instytucjonalnych. Nie bez znaczenia dla rozkwitu zielonej gospodarki jest fakt, że liderzy Unii Europejskiej i innych krajów zobowiązali się na arenie międzynarodowej do spełnienia prośrodowiskowych celów w zakresie uczestnictwa energii odnawialnej w zasobach energetycznych oraz redukcji emisji dwutlenku węgla do atmosfery.

Zielona Reforma Podatkowa to bardzo skuteczne narzędzie zrównoważonego rozwoju, przejścia do „czystego świata”, jednak aby była skuteczna na skalę globalną, na taką skalę powinna zostać wprowadzona.

Zmagania te mają doprowadzić do minimalizacji uzależnienia Europy od importu energii, do zwiększenia trwałości i pewności dostaw oraz zadziałać jako bodziec do zwiększania wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, ze szczególnym uwzględnieniem wsi i obszarów wiejskich. Obawy o stan środowiska naturalnego człowieka (Wiktorowski, 2011), również wizja wyczerpania się zapasów paliw kopalnych, poważnie zwiększyły zainteresowanie odnawialnymi źródłami energii w poszczególnych krajach członkowskich UE, w tym również w Polsce. Toteż z jednej strony należy zmniejszać zużycie energii (zwłaszcza u nas, gdzie prawie całą energię elektryczną produkuje się z węgla), a z drugiej – wprowadzać w miejsce źródeł konwencjonalnych odnawialne źródła energii.

Rozwój systemu elektroenergetycznego (Voß, 1983) w kierunku zgodnym z koncepcją zielonej gospodarki jako narzędzie zrównoważonego rozwoju nie jest sprawą prostą. Dlatego to duże wyzwanie, które jest procesem złożonym i długoterminowym, wymagającym skoordynowanych wysiłków ze strony rządów, biznesu oraz członków społeczeństwa obywatelskiego, opartym na dobrym zrozumieniu koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Podsumowanie

Zadaniem zielonej gospodarki, jako narzędzia zrównoważonego rozwoju, jest zapewnienie społeczeństwu długofalowej wizji rozwoju. Działania prowadzące do zaspokojenia bieżących potrzeb mogą mieć krótkoterminowy horyzont czasowy, mimo wszystko zawsze muszą uwzględniać przy tym perspektywę długoterminową.

Aby zmienić sposób korzystania z energii, najskuteczniej byłoby zwiększać efektywność energetyczną i opłacalność jej różnych źródeł poprzez wysoką cenę energii z paliw kopalnianych. Jak już wspomniano, punktem wyjścia tego systemu jest podatek węglowy, nakładany na paliwa kopalniane, w wysokości proporcjonalnej do powstających przy spalaniu paliwa emisji dwutlenku węgla. Podniosłoby to cenę energii z tego źródła, zachęcając do poprawy efektywności energetycznej i zastąpienia paliw kopalnianych alternatywnymi źródłami energii.

Literatura

- Bujak-Szwaczka, B., Kolas, P. (2010). *Rozwój zrównoważony*. Warszawa: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- Dziawgo, L. (1998). *Pozyskiwanie kapitałów osób fizycznych na rynku finansowym w celu ochrony środowiska naturalnego*. Toruń: Uniwersytet Mikołaja Kopernika.
- Graczyk, A.M. (2012). *Narzędzia wspomagania zrównoważonego rozwoju energetycznego w gminie Prusice*. Wrocław: Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu.
- Keane, J., Potts, G. (2008). *Achieving 'Green Growth' in a Carbon Constrained World, "Background Note"*, October, Overseas Development Institute.
- Kościk, B. (2007). *Bioenergetyka Podkarpacka*. Jarosławiec: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa.
- Kryk, B. (1992). *Efektywność ekonomiczno-ekologiczna a cele gospodarowania*. Szczecin: Katedra Mikroekonomii Uniwersytetu Szczecińskiego.
- OECD (2009). *OECD and Green Growth*. Pobrane z: <http://www.oecd.org/green-growth/44273385.pdf> (11.01.2015).
- OECD (2010). *Interim Report of the Green Growth Strategy: Implementing our Commitment for a Sustainable Future*, Meeting of the OECD Council at Ministerial Level 27–28 May 2010, C/MIN(2010)5.
- OECD (2011). *Towards Green Growth*. Paris: OECD.
- OECD (2012). *OECD Environmental Outlook to 2050. The Consequences of Inaction*. Paris: OECD.

- OECD (2015). *A Toolkit of Policy Options to Support Inclusive Green Growth, Submission to the G20 Development Working Group by the AfDB, the OECD, the UN and the World Bank*. Pobrane z: <http://www.oecd.org/greengrowth/toolkit.pdf> (11.01.2015).
- Voß, A. (1983). *Porównanie różnych opcji energetycznych z punktu widzenia ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju*, Institut für Energiewirtschaft und Rationelle Energieanwendung University of Stuttgart.
- Wiktorowski, K. (2011). *Energetyka odnawialna a rozwój zrównoważony regionu zachodniopomorskiego – szanse i zagrożenia, Trendy i wyzwania zrównoważonego rozwoju*. Szczecin: Uniwersytet Szczeciński, Katedra Polityki Społeczno-Gospodarczej i Europejskich Studiów Regionalnych.

GREEN ECONOMY AS A TOOL FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Abstract

Development is devoted to the presentation of the issue of the green economy as a tool for sustainable development. The main objective of this paper is to present tools in the pursuit of a green economy for sustainable development. The author focuses on the question of whether modern economic systems face thus faced with a dilemma, whether to continue growth in its current form or not. In this case, the growing consumption of resources and environmental costs will be applied to the drastic social inequality. Therefore, it becomes necessary to treat the green economy as a tool for sustainable development. Practical implications of the theoretical analysis is to identify ways to change the system by diverting a part of the green economy, the stimulus measures for new energy technologies and environmental protection and the introduction of environmental tax reform.

Keywords: Sustainable development, renewable energy, green economy, carbon tax, environmental tax reform

Kod JEL: Q01